

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

Kommissie van redactie:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H. C. van der Ent, Katwijk aan Zee; Ds. R. Kok, Soest; Ds. H. van Leeuwen, Elburg; Ds. D. Slagboom, Barendrecht; Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; J. van Heteren, Sliedrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen aan den Rijn.

Redactie:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, Meerkkerk. Telefoon 01837 - 357

Administratie:

Joh. van der Lee, Kwartelstraat 74, Alphen aan den Rijn, telef. 01720 - 73814, postrekening 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen aan den Rijn. Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Ver. Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,20 per mm. Bij kon trakt korting.

VERENIGD TOT DE STRIJD

(1 en 2).

.. maar gijlieden zult gewapend trekken voor het aangezicht uwer broederen, allen strijdbare helden, en gij zult hen helpen Jozua 1 : 14a.

Het volk van Israël staat vóór de poort van het land der belofte. Niet lang zal het duren of God zal door het wonder leiden door de Jordaan en zo het beloofde erfdeel aan Israël geven. Ziet, het volk heeft nog geen weet van dit wonder, maar wordt wel opgeroepen door de ambtlieden in naam van Jozua om alles klaar te maken voor de intocht en de strijd, die te wachten staat. Een woord klinkt ook tot de stammen, die reeds hun woonplaats aan deze zijde van de Jordaan gevonden hebben. Het zijn de Rubenieten, de Gadieten en de halve stam van Manasse. Het Overjordaanse land was hun toegedeeld, voor hun vee een gebied met de beste weiden. Voor hen heeft Jozua een apart woord. Het blijkt uit dit gedeelte dat hij het niet overlaat aan zijn ambtslieden, maar zelf deze stammen opzoekt en tot hen spreekt. Hij herinnert aan het woord, dat Mozes als knecht des Heeren tot hen gesproken heeft en wekt hen op om mee te gaan ten strijde. Zij moeten hun vrouwen en kinderen met hun vee laten in hun woonplaatsen en zelf gewapend met hun broederen optrekken. Zolang zullen zij die broederen helpen, totdat de Heere ook aan hen rust gegeven heeft. Dus totdat ook zij hun woonplaatsen ontvangen hebben.

Vergeet het niet. In dit woord vertolkt Jozua niet zijn eigen wil. Hier staat de Heere achter. Geen één van de stammen Israëls mag in de strijd ontbreken. Zij zullen in verbondenheid aan elkaar optrekken tegen de vijanden Gods en van Zijn volk. Het was uiteraard gemakkelijker geweest om maar thuis te blijven bij de vrouwen en de kinderen. En niet te vergeten bij hun vee in de welige landerijen van het Overjordaanse land. Het valt niet mee om dat in de steek te laten en in plaats van het rustige leven tot vergroting van de welvaart de strijd met de broederen te strijden. Dat doet een mens zo maar niet. We zijn van nature zoekers van onszelf en van eigen welvaart. Sinds het verloren paradijs zijn we niet anders.

Toch . . zij blijven niet in de welige woonplaatsen. Het woord van Jozua krijgt de overhand over hen. Zij laten alles achter en gaan mee. En telkens horen we in het vervolg hun namen noemen. Zij trekken voor de andere kinderen Israëls aan.

Als een keurbende trekken zij het eerst met 40.000 man uit het Jordaandal, dat God zelf had drooggemaakt, op in het land der belofte. En straks worden zij weer gevonden aan de spits van het leger, dat rondom Jericho trekt: de toegerusten tot de strijd. Hoe kan het, dat zij dit doen? Wel, dat is door God bewerkt. We kunnen wel zeggen uit kracht van de belofte. Hun hart werd overgebogen om mee te gaan. Niet louter

vanwege het belang der broederen. Dat woog zwaar. Maar daarboven uit ging wat God gezegd had door Zijn knecht Mozes nl. dat de Heere dit land gegeven had. Zij waren aan die broederen verbonden door hetzelfde geschenk. Hun was reeds een gedeelte gegeven en aan de anderen zou het gegeven worden.

Dat ligt vast in de belofte Gods, die van het gegebene spreekt. Dan zijn zij niet nodig, alsof zij door hun eigen kracht het land mee moeten helpen veroveren. De uitkomst van de strijd ligt niet aan hen en is van hen niet afhankelijk. Doch zij behoren erbij uit kracht van wat God geeft.

Wat ziet het er in onze tijd anders uit. Ieder strijdt voor eigen huis. Althans zo lijkt het wel te zijn. Verbreking en verdeeldheid is aan de orde van de dag. Het lijkt meer op een latere tijd in de geschiedenis van Israël. We denken aan de tijd van Debora, toen de roepstemmen tot de strijd uitgingen ook naar de Rubenieten in het Overjordaanse land. Maar zij bleven thuis bij het geblaas der kudde. Zij hadden liever de welvaart van hun kudde en gezinnen en waren bang, dat zij er veel mee verliezen zouden. En ondanks vrome overleggingen lieten zij hun broederen de strijd alleen strijden. Zo gaat het als vergeten wordt, dat het gegeven was van de Heere. Als de vreze Gods verachtend is en de eer van Zijn Naam niet meer spreekt. Wij weten wel, dat niet ieder van deze mannen het ware geloof hadden. Dat is nog nooit zo geweest. Wat dat betreft geldt voor ons allen de ernstige vraag van zelf-beproeving uit welke wortel wij strijden. We hebben allen persoonlijk nodig de waarachtige bekering tot God.

Zonder die kan onze strijd, hoe die ook is, nimmer, voor God bestaan. En toch is hier een sprekend voorbeeld van de rechte verbondenheid. Ga daar maar niet de verkeerde kant mee op, alsof elke vereniging met ieder maar goed is. Het gaat hier om de verbondenheid in wat God gegeven heeft en wat Hij geven zal. Daarom kan nooit samengaan God welbehagelijk zijn met wat de zaligheid zoekt in de mensen en uit de mens.

Het werk van God veréent en doet in verbondenheid optrekken. Dat bindt niet samen door allerlei eigengemaakte stellingen, waarvoor we met alles in ons strijden, maar alleen door kracht van de waarheid Gods. Dan is er liefde tot Gods Woord. Dan worden de wegen Gods bemind, waarlangs Hij de Zijnen brengt in het eeuwige erfdeel. Dan wordt de klop van het ware leven, dat uit God is gezocht. Hoe nodig is daarom het gebed om de doorwerkende kracht van de Heilige Geest, Die dit alles werkt en ook verbindt aan elkaar.

Maar zeker is het, dat straks één volk binnen één erfdeel zal komen om God eeuwig groot te maken voor de wonderen Zijner genade. Zult u er bij zijn? Dan zijn we hier onder God terechtgekomen en hebben door een waar geloof het uitzicht op dat erfdeel uit vrije genade in Christus ontvangen. Dan zal hier de strijd tot het einde gestreden worden. Dat kan niet anders. Maar de wonderen Gods doen het en brengen binnen. En het zal tot de volle verheerlijking Gods zijn en tot de volle blijdschap van de Kerk, als al de broederen tot rust gebracht zijn.

D. Slagboom.

VAN DE ADMINISTRATIE

Hoewel de vakantietijd, ook voor de administratie, een rustige tijd is, werden wij verrast van een abonnee te V. door het ontvangen van een gift van f 100,-; daarvoor onze dank! Tevens mochten wij nog een 5 tal nieuwe abonnees noteren, zodat bleek dat in deze vakantietijd ons blad, „Bewaar het Pand”, niet vergeten wordt. Zou ons dit geen vrijmoedigheid geven en ook in de vakantietijd ons blad bij U in alles aan te bevelen? Wij zien uit naar meerdere verrassingen. Giro 70 43 50 t.n.v. Adm. Bewaar het Pand, Kwartelstraat 74, Alphen a/d Rijn. v. d. L.

Besprekingen van de Heilige Oorlog

46.

Nu zond de Vorst ook weder tot de oudsten der stad Mensziel en sprak er met hen van, een bediening onder hen op te richten. En wel zulk een die haar zou onderwijzen aangaande de zaken, die hun tegenwoordige en toekomstige staat betroffen. „Want”, zo zeide Hij, „gij zijt van uzelf zonder leraars en leidlieden, niet bekwaam om de wil Mijns Vaders te kennen en zeker ook niet om die te doen”. „Ik weet o Heere”, zegt de Schrift, „dat bij de mens zijn weg niet is; het is niet bij de man die wandelt, dat hij zijn gang richt. Kastijd mij Heere, doch met mate, niet in Uw toorn, opdat Gij mij niet te niet maakt!

Mensziel heeft onderwijs nodig in de wegen en wetten des Heeren. En naar wij kunnen bemerken is de stad ook op onderwijs gesteld, weet dat onkunde doet dwalen van het rechte spoor.

Toen nu de oudsten der stad dit nieuws aan het volk brachten, liep de ganse stad tesamen, want dit was de burgers zeer aangenaam gelijk ook alles, wat de Vorst deed. Ook baden zij Hem gezamenlijk en ootmoedig dat Zijne Majesteit zulk een bediening onder hen bevestigen wilde om hen in de wet, de rechten en bevelen te onderwijzen, opdat zij ervaren mochten worden in alle goede en heilzame zaken. Hij zeide dat Hij hier hun bede wilde vergunnen en dat Hij er twee onder hen wilde oprichten; één die van Zijns Vaders hof was en één van de inwoners van Mensziel. „Hij, die van Mijns Vaders hof is”, zeide Hij, „is een persoon van dezelfde kwaliteit en geen mindere waardigheid dan Mijn Vader en Ik. Hij is de Hoge Secretaris van Mijns Vaders huis, want Hij is nu en is altijd geweest de grote ingever van al Mijns Vaders wetten. Een Persoon alleszins verstandig en buitengewoon thuis in alle verborgenheden, in kennis van onbegrijpelijke dingen, zowel als Mijn Vader en Ikzelf. En waarlijk Hij is met Ons één in natuur en liefhebbend en getrouw in de eeuwige belangen van de stad Mensziel”. „Want drie zijn er die getuigen in de hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze Drie zijn één”. De Heere schenkt in Zijn Woord Zijn volheerlijke heilsopenbaring door Zijn Geest: „want de Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods”.

„Deze moet uw grote Leraar wezen, want Hij is het en Hij ook alleen die u in hoge en bovennatuurlijke dingen klaar en duidelijk kan en wil onderrichten. Hij en Hij alleen kent de wegen en wijze van doen van Mijn Vader in het hof en niemand kan zoals Hij, tonen hoe het hart van Mijn Vader te allen tijde, in alle zaken en op al-

lerlei voorvallen vriendelijk jegens Mensziel is. Want gelijk niemand weet wat in de mens is, dan de geest des mensen die in hem is, zo weet geen mens de zaken van Mijn Vader, dan Deze hoge en machtige Secretaris. Daar is ook niemand die zoals Hij, leren kan, hoe men zichzelf kan bewaren in de liefde van de Vader. „Maar wanneer Die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al de waarheid leiden, want Hij zal van Zichzelf niet spreken, maar zo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen”.

Hij ook kan u vergeten zaken weder in gedachten brengen en u toekomstige dingen leren. Deze Leraar moet derhalve noodzakelijk, zowel in uw oordeel als in uw begeren de hoogste plaats hebben. De waardigheid en voortreffelijkheid van Zijn Persoon en onderwijzingen, gelijk ook de grote wijsheid die Hij heeft, om u uw verzoekschriften te helpen opstellen zodat ze welgevallig zijn, moet u verplichten om Hem lief te hebben en te vrezen en u tevens zorg doen dragen, dat gij Hem niet bedroeft”. En bedroeft de Heilige Geest Gods niet, door Welke gij verzegeld zijt tot de dag der verlossing”.

Deze Persoon kan kracht en leven geven in al wat Hij zegt en ook uw hart. Hij kan u tot ziërs maken en u doen zeggen wat hierna geschied zal en leren bidden en getuigenis van de Waarheid geven in uw hart voor uw leven”. „En desgelijks komt ook de Geest onze zwakheden mede te hulp; want wij weten niet, wat wij bidden zullen, gelijk het behoort, maar de Geest Zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtin- gen”.

Ziet toe, dat gij Hem geen smart aandoet, want zo gij zulks deed, zou Hij tegen u strijden en zo Hij eens in beweging raakte om Zich tegen u te wapenen, zou dat u meer benauwen dan of er twaalf legioenen van Mijns Vaders hof tegen u gezonden werden om u de oorlog aan te doen. „Maar zij zijn wederspanning geworden en zij hebben Zijn Heilige Geest smarten aangedaan, daarom is Hij hun in een vijand verkeerd, Hij Zelf heeft tegen hen gestreden”. Let er op en neemt het ter harte. „Die oren heeft, die hore wat de Geest tot de Gemeente zegt”.

„Maar zo gij naar Hem zult horen en Hem liefhebben; zo gij u aan Zijn onderwijzingen onderwerpt en omgang en gemeenschap met Hem zoekt te houden, zal het u welgaan. Dan zal de Vader Zijn liefde in uw hart uitstorten en gij zult hope hebben voor de toekomst. En de hoop beschaamd niet, omdat de liefde Gods in onze harten uitgestort is door de Heilige Geest Die in ons woont”. Alleen door de bediening van de Heilige Geest kan de stad Mensziel tot groei en bloei in het geestelijke leven gebracht worden. Bij het leven onder de bearbeiding van de Heilige Geest is het nog niet een leven bij en uit Zijn bediening. Door Zijn onwederstandelijke werkingen is Mensziel vanuit de staat der ellende gekomen tot de staat der genade. Maar daarmee is het ambt en de bediening van de Heilige Geest de stad nog niet dierbaar geworden. Mensziel heeft de verzegeling en het getuigenis van de Heilige Geest nodig tot bevestiging in de staat der genade en tot beleving van het kindschap. De Geest der dienstbaarheid tot ontdekking aan de staat der ellende deed Mensziel komen tot de ootmoedige betekenis hel en doemwaardig te zijn. Maar nu gaat het om de Geest der aanneming tot kinderen Gods, om kinderlijk te komen tot het: „Abba, Vader”. Om als kind des lichts het met woord en daad te betuigen kind van God te zijn heeft Mensziel het getuigenis van de Heilige Geest nodig. Door de bediening van de Heilige Geest moet de stad leren leven vanuit Zijn onderwijzing en leiding. „Want zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods”. In de Schrift wordt de Heilige Geest het niet moede te getuigen van de Vader en van Zijn Zoon Jezus Christus. Te getuigen van Gods verkiezende en trekkende liefde in Christus. „Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem vóór de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk voor Hem zijn in de liefde”. De bediening van de Heilige Geest moet de stad Mensziel dierbaar en onmiskenbaar worden om in oprechtheid des harten te wandelen voor het aangezicht des Heeren. Het is de zalving waarmee Christus gezalfd is door Zijn God en Vader. „Gij hebt gerechtigheid lief en haat alle goddeloosheid, daarom heeft U o God! Uw God gezalfd met vreugdeolie, boven Uw medegenoten”. Vanuit Zijn zalving in het hart is het mogelijk

Zijn beeld te dragen en Zijn voetstappen te drukken, en dat met een innige vreugde in God. Gelijk Mensziel Christus Jezus de Heere heeft aangenomen als geschenk van de Vader in het binnenste des harten, moet het door Zijn zalving in Hem leren wandelen. Laat ons met deze stad bidden tot de Vader in de naam Zijns Zoons Jezus Christus om de werkingen, bediening en zalving van de Heilige Geest, want dat bindt Immanuël ons op het hart.

Nijkerk.

R. Kok.

Ontmoetingsdag te Doornspijk

D.V. ZATERDAG 25 AUGUSTUS 1973

We nodigen weer alle vrienden en vriendinnen van „Bewaar het Pand” en ook belangstellenden uit onze vijfde ontmoetingsdag bij te wonen.

Deze zal D.V. zaterdag 25 augustus a.s. worden gehouden in de Ned. Herv. kerk te Doornspijk. Er is ruime parkeergelegenheid. Doornspijk is gemakkelijk vanuit het noorden en andere streken van het land te bereiken. Er zullen maatregelen getroffen worden voor de verzorging van koffie en eventueel frisdrank tijdens de pauze.

De indeling van de dag is D.V. als volgt:

MORGENSAMENKOMST, aanvang half 11:

Opening: Ds. G. Blom.

Spreker: Ds. R. Kok. Onderwerp:

„Bevinding vrucht van de beproeving”

Sluiting: Ds. D. J. van Vuuren.

Pauze.

MIDDAGSAMENKOMST, aanvang 2 uur:

Opening: Ds. H. C. van der Ent.

Spreker: Ds. M. C. Tanis. Onderwerp:

„Een blik uit het venster”.

Sluiting: Ds. H. van Leeuwen.

Laat men nu reeds maatregelen nemen om zoveel mogelijk gezamenlijk te komen. En laten we niet vergeten, dat aan de zegen des Heeren alles gelegen is. De Heere geve ons weer een ontmoetingsdag in Zijn gunst.

B.

Genesis 2 en 3

12

Op het voorgaande volgt de paragraaf **Twee mensen, één vlees** (2 : 18 - 25).

Eerst wijst prof. Oosterhoff er op, dat de vrouw de hulp zal zijn, die de man aanvult, hem completeert. De geestelijke eenheid tussen man en vrouw staat op de voorgrond.

„Voordat” zo vervolgt de hoogleraar „de schrijver nu verder gaat om te vertellen hoe God aan de mens zijn vrouw gegeven heeft, geeft hij eerst aan het verhaal schijnbaar een andere wending. Hij gaat vertellen, dat de HEERE God uit de aardbodem al het gedierte in het wild en de vogels in de lucht formeerde. Uit het Hebreeuws krijgen we de indruk, dat God dat op dat moment deed, dus toen Hij de mens een hulp wilde geven, die bij hem past. Dat daardoor een andere volgorde in de scheppingsdaden van God ontstaat dan in het eerste hoofdstuk van Genesis, deert de bijbelschrijver niet. Daarom moeten ook wij deze ongelijkheid niet wegwerken door het werkwoord met een plusquamperfectum (had geformeerd) te vertalen.”

In een noot zegt prof. Oosterhoff: „Wij moeten iets hebben van de onbevangenheid van de bijbelschrijvers, die een ongelijkheid veel gemakkelijker verdroegen dan wij, die vaak behoefte aan harmonisering hebben.”

We maken hieruit op, dat prof. Oosterhoff bedoelt, dat de bijbelschrijver in feite de daden Gods in ongelijke volgorde noemt. Maar hoe zit het dan met de uitspraak van Gods Woord, dat al de Schrift van God is ingegeven? Deelt de Heilige Geest dan de feiten in verschillende volgorde mee? Wat zegt dan de inspiratie door de Heilige Geest? Wat blijft er dan van de zekerheid der dingen over? Dit zijn vragen, die hier bij ons opkomen en bij het betoog van de hoogleraar geen antwoord vinden. Integendeel. We vrezen, dat uit deze beschouwing een ondermijning van het gezag van Gods Woord voortvloeit. Prof. Oosterhoff gaat verder schrijven over de

schepping van de vrouw. „Het gaat bijzonder om de instelling van het huwelijk.” zegt hij. En even later: „Er wordt wel gezegd, dat God in het huwelijk de vrouw aan de man geeft tot een hulp en een steun in het leven en ze samen tot een éénheid samenbindt.”

Hij spreekt ook over de betekenis van het „tot één vlees” worden en zegt dan dat het duidt op de echtelijke gemeenschap tussen man en vrouw in haar totaliteit, niet alleen lichamelijk, maar ook geestelijk. Hij benadrukt deze huwelijksband van één man en één vrouw. De mens mag deze eenheid niet losmaken. „De huwelijksband is uit God.”

Dat zijn woorden waar we van harte mee kunnen instemmen. Wat wordt er vooral in onze dagen toch weinig met deze heilige huwelijksband gerekend.

De slang en zijn spreken vraagt nu onze aandacht. Dat is wel een zeer belangrijke paragraaf.

Van de slang wordt gezegd, dat zij listig was, het sluwst van alle dieren. Dat kan in gunstige en ook in ongunstige zin worden opgevat. Prof. Oosterhoff meent, dat we de ongunstige betekenis moeten nemen. „De slang stond over het algemeen niet zo best bekend. Maar de slang in het paradijs spant de kroon! Op geraffineerde wijze verleidt hij de vrouw om aan Gods gebod ongehoorzaam te zijn. Hij geeft daarbij een staaltje weg van psychologische taktiek.”

Met belangstelling kunnen we lezen wat prof. Oosterhoff schrijft over de verleiding van de vrouw door de slang. Aan het einde van dit gedeelte lezen we: „Onverbloemd toont de slang nu zijn haat tegen God en prikkelt hij de vrouw tot ongehoorzaamheid aan God door haar de verboden zaak als begerenswaardig voor te stellen.” „Wie is eigenlijk de slang?” zo gaat de schrijver verder. „Is hij een gewoon dier? Of zit er iets anders achter? Is hij een werkelijkheid of symboliseert hij iets? Bijna iedere exegeet heeft gevoeld, dat die slang maar niet een gewoon dier zonder meer is.

Prof. Oosterhoff haalt het gevoel van de Talmoed, van Philo en van anderen aan. Verder zegt hij:

„Voor Jezus was de slang in het paradijs niet anders dan de duivel (Joh. 8 : 44). Dat was ook voor de joden het geval. De oudste plaats, die we daarvan als bewijs bezitten, is in het apocriefe boek De Wijsheid van Salomo 2 : 24: Door afgunst echter van de duivel deed de dood zijn intrede in de wereld. Niet de slang is de eigenlijke verleider van de mens, maar de duivel. Deze wordt vereenzelvigd met de „leugengeest” in 1 Kon. 22 : 22v. en de Satan, die op enige plaatsen in het O.T. voorkomt als de grote tegenstander van God (Job 1 en 2; Zach. 3 : 1, 2) en de mens opstoot tot zonde (1 Kron. 21 : 1). Jezus heeft zich hierbij aangesloten, wanneer Hij in Joh. 8 : 44 de duivel noemt de mensenmoorder van den beginne, die in de waarheid niet staat, want er is in hem geen waarheid. Wanneer hij de leugen spreekt, spreekt hij naar zijn aard, want hij is een leugenaar en een vader der leugen.

Het is duidelijk, dat wat Jezus hier zegt teruggaat op Gen. 3. Uiteindelijk was het niet de slang, maar de duivel, die in het paradijs de dood en de ondergang van de mens op het oog had en bewerkt heeft. En het was eigenlijk niet de slang, die de mens bedroog door hem een vals vrijheidsideaal voor ogen te spiegelen, maar de duivel. De duivel is de eerste moordenaar en de eerste leugenaar geweest. Ook in het boek Openbaring zien we duidelijk een identificatie van de slang in het paradijs met de duivel en de Satan. De duivel heet daar „de oude slang” (12 : 9; 20 : 2) en dat gaat natuurlijk terug op de slang in het paradijs.”

We kunnen hier niet meer overnemen om niet al te breed te worden.

Prof. Oosterhoff concludeert, dat het in Gen. 3 wel terdege gaat over een slang.

B.

Schriftuurlijk-bevindelijk

3.

Referent Veenendaal haalt aan uit het boek van Prof. Wisse: De ambtelijke bediening van Christus in de gelovigen en zegt dan o.a. het volgende: Deze ambtelijke bediening van Christus is daarom één der zaken, welke van de allergewich-

tigste betekenis moet geacht worden voor het onderwerpelijke leven der genade. De Heilige Geest welke de kerk sticht en doorwoont, bedient alle heil uit de functionering van de drie ambten van Christus. Alleen door het geloof te ontvangen en te beleven. Geloof alleen nu is het kanaal waardoor alle weldaden van Christus ons toevloeien. Nooit anders. Alleen in vereniging met Zijn Persoon worden wij van die weldaden deelgenoot. Hij laat die bediening ook ervaren in alle drie stukken die tot zaligheid gekend moeten worden: ellende, verlossing en dankbaarheid. Deze vereniging met Christus geschiedt door de Heilige Geest. De Heilige Geest is het die, naar de huishouding der Goddelijke Drie-eenheid de weldaden van Christus toepast en dat wel door deze nauwe mystieke vereniging met Christus tot stand te brengen. De Heilige Geest is de Persoon, die de werken Gods kroont, die alles uit de Christus tot de Vader opleidt. Dit geestelijke werk vangt aan met het bij uitstek geestelijke werk der wederbaring des harten.

Het is dus niet genoeg als de prediker zijn tekst ontvouwd heeft, hij moet met die ontvouwing doordringen tot het wezen der geestelijke zaken. HELLENBROEK wijst op de schriftuurlijke noodzaak, Christus te verkondigen als Middelaar van verdienste, maar zeer zeker ook als de Middelaar van toepassing. Daar is geen scheiding tussen voorwerpelijk en onderwerpelijk, daar is geen scheiding tussen Christus als Middelaar van verdienste en van toepassing, daar is geen scheiding tussen de prediking als explicatio (verklaring) en applicatio (toepassing).

De referent zegt een halve blz. verder: In zijn dagen schreef Prof. Bavinck reeds: „Maar er is een belangrijk element dat ons heden ten dage veelszins ontbreekt; de geestelijke zielekennis wordt gemist. Het is alsof wij niet meer weten wat zonde en genade, wat schuld en vergeving, wat wedergeboorte en bekering is. In theorie misschien nog wel, maar niet meer in de ontzaglijke realiteit van het leven”, aldus prof. Bavinck.

Waar de bevindelijke kennis van de enige waarachtige God en Jezus Christus, Dien Hij gezonden heeft niet meer wordt gepredikt, vervreemdt de gemeente van de verborgenheid des Heeren (Ps. 25:4), en zien we daar, waar eerst een bloeiende gemeente was, met het wegsterven van de bevindelijke prediking, de kerk gaat inzincken. Daar is dan ook geen geestelijke onderscheidende kennis en aanvaardt men in de kerk als gelovigen wie dat niet zijn. God bevestigt Zijn Kerk door de bevinding van het geloof en zal daardoor Zijn beeld, Zijn heerlijkheid afdrukken in het hart, zodat dat gevoelen, dat in Christus Jezus was ook in hen is (Filipp. 2:5).

Uit de aanhalingen, die de referent doet willen we er enkele overnemen.

Wijlen ds. W. F. Laman schrijft in een preek over Psalm 45:4, 5: („Gord uw zwaard aan de heup, o Held! uwe majesteit en uwe heerlijkheid, op het woord der waarheid en rechtvaardige zachtmoedigheid en uw rechterhand zal u vreselijke dingen leren”): „Nooit kan de rechte troost in leven en sterven gesmaakt, tenzij de Held Zich aan de ziel heeft geopenbaard. Aan deze openbaring gaat het met Efraïm op de heup kloppen vooraf. Anders weten ze niet uit welke nood en dood ze gered zijn. Dit is geen methodisme maar Goddelijke heilsorde. Aan het optreden van Christus ging het werk van de wegbereider Johannes de Doper vooraf.”

De Dordtse Leerregels luiden in paragr. 2 hoofdstuk 8: „Want dit is geweest de gans vrije raad, de genadige wil en voornemen des Vaders, dat de levendmakende en zaligmakende kracht van de dierbare dood Zijns Zoons zich uitstrekken zou tot alle uitverkorenen om die alleen met het rechtvaardigend geloof te begaven en door hetzelfde onfeilbaar tot de zaligheid te brengen.” Juist aangaande deze zaak zijn zielverdervende dwalingen gangbaar. Men gaat uit van het zijn in Christus, om dan verder, al weet men van de toepassing des heils niets af, met een beredeneerd geloof zichzelf te helpen. Men begint aan te nemen, (want geloven is het niet,) een gekende, een kind van God te zijn en nu past men zelf de verbonds zegeningen toe, vreemd aan het werk van de Heilige Geest. Dan is het natuurlijk geen vraag: hoe ga ik over in het genadeverbond, hoe heb ik macht ontvangen, een kind van God genaamd te worden? In het genadeverbond is de gouden keten van de orde des heils vastge-

legd: roeping en wedergeboorte, geloof en bekering, rechtvaardigmaking en heiligmaking en heerlijkmaking. Al deze verbondsweldaden worden we alleen deelachtig door de toepassing van de Heilige Geest.

In een slot-artikel willen we een en ander uit wat de referent verder zegt naar voren brengen.

B.

Voor de jeugd

Beste Jongelui !

Gideon 7

(Richt. 6:12 v.v.)

Het leven is vol verrassingen. Dat heeft Gideon ervaren. Of was het geen verrassing dat hij bezoek uit de hemel ontving? O zeker, hij heeft het zelf zo niet dadelijk gezien, maar dat doet toch van het feit niets af.

De bijbel is een wonderlijk boek. Hoe meer je hem leest, hoe meer je er in tegen komt. Ik zou daarom een ieder wel aan willen raden, om die bijbel maar veel te lezen. Natuurlijk doet je dan niet vertrouwen op je natuurlijk verstand. Want dat is door de zonde verduisterd. Je loopt dan gevaar om overal over heen te lezen. Wat ik nu eigenlijk weer bedoel? Dat zal ik je zeggen. Gideon dorste tarwe in de wijnpersbak. Dat was natuurlijk in het verborgene. Wie zou hem daar nu gaan zoeken? De Heere! Ja, daar moeten jullie toch op letten. Waar geen mens ons zou zoeken, daar weet de Heere je te vinden. Ik denk in dit verband aan mijn jonge vrienden en vriendinnen, die misschien zich ook in de eenzaamheid bevinden. Daar behoef je nog niet altijd voor opgesloten te zitten in een kamer of je verstoken te hebben op een verborgen plaats. Dat kan natuurlijk wel. Maar het hoeft niet. Je kunt ook midden in het drukke leven verkeren en toch eenzaam zijn. Je bent dan afgesloten voor iedereen. Je loopt met jezelf te overleggen, dat er geen mens is die je begrijpt, dat er niemand is die zich met je bemoeit. Je twijfelt aan alles. Zelfs aan God. Je ziet Hem niet en hoort Hem niet. Als je zo bent, ben je ook weer niet de enige. Ik weet wel, daar ben je op zichzelf niet mee geholpen, maar het kan je toch wel eens bemoedigen, als je hoort dat er nog meer zulke tobbers zijn. Het is mij wel eens tot troost geweest als ik een tobber ontmoette. En ik moet zeggen: Ik houd van dat soort mensen, als het maar echt is. Ik bedoel Asaf. Die liep ook in „zijn eenzaamheid” te tobben. Hij zei: Zou de Allerhoogste van mijn plagen en bittere rampen wel kennis dragen? Hij dacht stellig door God vergeten te zijn, dat de Heere hem niet meer wist te wonen. Nu gelukkig wist de Heere het wel. Hij heeft het ervaren. Gideon heeft het ook ervaren. Hebben jullie er ook ervaring van, dat de Heere je in je eenzaamheid bezocht heeft. Als je dacht door allen vergeten te zijn, zo kwam God over, op plaatsen waar je het helemaal niet gedacht had en bij gelegenheden, waarop je Hem helemaal niet verwacht had. Misschien zegt wel iemand van jullie: Hoe gaat dat dan? Want dit begrijp ik niet goed. Nu dat gaat, zo: Je neemt je bijbel en gaat die lezen en wat je leest spreekt je toe als nooit te voren. Of het kan ook gebeuren dat er een tekst voor je aandacht komt, of een vers. En dat krijgt dan ineens een inhoud zoals je die er nog niet eerder in gezien hebt. Het spreekt je toe. God spreekt je daardoor toe. Er gaat van hetgeen je leest of hoort of overdenkt, aan de hand van wat je in de gedachten komt, iets uit. Het doet kracht in je leven. Kijk, dat zijn zo van die verrassingen in je leven. Gelukkig als je ze kennen mag. Het zijn er de bewijzen van, dat de Heere weet waar je woont.

De Heere zeide tot Gideon: De Heere is met u, gij strijdbare held. Dat is nog al een loflijk aanspraak. Hij wordt een strijdbare held genoemd. Was hij dit dan? Van zichzelf niet. De geschiedenis leert het wel, dat het heel wat voeten in de aarde heeft gehad, voor Gideon als een held ten strijde trok. En toch wordt hij zo genoemd, omdat de Heere dit van hem maken zou. God zag, om het zo eens te zeggen, Zijn eigen werk al in Gideon verheerlijkt. Hij zou Zijn kracht in de zwakheid van Gideon volbrengen. Daardoor zou Gideon tot een strijdbare held worden. Dat wil zeggen, dat de Heere alles van een mens maken kan. Ach neen, natuurlijk niet, julie zijn geen Gideon. Maar toch sta je ergens in de strijd. Althans als het goed is, moet dat. Je staat midden in een wereld vol van vijanden. Als

je met de wereld meeheult heb je van de vijandschap van de wereld geen last. Dan ben je een vriend van de wereld. Maar dan ben je ook een vijand van God. En dat is verschrikkelijk. Dat kan alleen maar slecht aflopen, als dat niet verandert in je leven.

Doch als het zover met jullie gekomen is, dat je het in de wereld niet meer vinden kunt, dan komt de wereld in z'n vijandschap openbaar en dan ben je tot strijden geroepen. Strijdt de goede strijd des geloofs, schreef eenmaal Paulus aan Timotheus, en toen was hij ook nog jong.

Wat kun je dan je zelf zwak gevoelen, als je die grote menigte ziet, waar je eigenlijk tegen in zou moeten gaan. Ja, dan kan ik begrijpen dat je je helemaal geen held voelt. Je zult dan liever de strijd zoeken te ontlopen, dan dat je ten strijde trekt. Doch nu is het Israëls God, Die krachten geeft. Van Wien al het volk zijn sterkte heeft. Hij kan nog krachten in zwakheid volbrengen, zodat degene die zwak is, dan zegge: Ik ben een held! Je bent dat dan niet van jezelf, maar door Hem, Die tot Gideon zeide: De Heere is met u! Ja, dat is ook zo wonderlijk. Gideon had veel tegen. Hij had eigenlijk alles tegen en zichzelf niet het minst. Krachtens zijn bestaan, was hij ook een vijand van God. En nu zou hij niet anders kunnen verwachten, dan dat hem hier werd verteld: De Heere is tegen u! Doch nu mag hij horen: De Heere is met u. Dat is een wonder van genade. Daar delen al Gods kinderen in. De groten en ook de kleinen. De ouden en ook de jongen. Mits het dan natuurlijk kinderen van God zijn. En dat zijn al degenen, die werkelijk lust hebben om de Heere te vrezen. Met hen is de Heere. Toch echt wel weer een zaak om over na te denken. Als je dat goed mag doen, kun je er alleen maar door in verwondering komen, namelijk hierover dat de Heere gezegd heeft tot heel Zijn kerk: Ziet, Ik ben met u, al de dagen, tot aan de voleinding der wereld. Ik zou zeggen: Denk er maar eens over na, hoe het mogelijk is, dat een heilig God, met een zondaar is. Hij zou er toch tegen moeten zijn? Dat zou althans in overeenstemming zijn met Zijn heiligheid. Doch dit kan nu, laat ik het jullie vast maar zeggen, omdat Hij tegen Zijn Zoon is geweest. Daar moet je de sleutel van het geheim zoeken, dat God met een zondaar (ook met jullie) kan zijn. Als je goed beseft dat Hij tegen je zou moeten zijn, dan zul je het zeker een wonder vinden.

Doch we moeten verder. Er is overal geloof voor nodig. En dat schijnt bij Gideon nog niet zo aanwezig te zijn. Als het er al geweest is, dan was het heel klein en zwak. Want na zulk een krachtig woord, zou je kunnen denken, dat Gideon nu ook ineens een man vol krachten was. Maar dat is hij helemaal (nog) niet. Want hij begint tegen te spreken. Maar Gideon zeide tot Hem: Och mijn heer, (hij zag de Engel nog als een gewoon mens) zo de Heere met ons is, waarom is ons dan dit alles wedervaren? En waar zijn al Zijne wonderen, die onze vaders ons verteld hebben, zeggende: Heeft ons de Heere niet opgevoerd uit Egypte? Doch nu heeft de Heere ons verlaten en heeft ons in der Midianieten hand gegeven, vs. 13.

Ondanks het rijke woord wat de Engel des Heeren tot hem gesproken had, zit Gideon nog met heel veel vragen, waar hij zo maar geen oplossing voor weet. Dat is ook al geen vreemde zaak in het leven. Wie weet op alle vragen een antwoord? O zeker, er zijn zeer oppervlakkige mensen, die praktisch geen vragen hebben. Ze aanvaarden het leven zoals het is, met al z'n meen en tegenvallers en denken nooit ergens over na. Doch als men serieus zoekt te leven, vooral als jong mens, dan zijn er heel wat vragen. Te meer als je denkt aan datgene wat je wel eens van je ouders of grootouders gehoord hebt, hoe het er namelijk vroeger naar toe ging. Toen scheen het anders, toen scheen het beter. Waren de mensen toen beter? Was de Heere toen meer nabij? Je kunt er niet meer bij, als je de tijd van nu vergelijkt met wat je dan wel eens van vroeger gehoord hebt. Ik geloof dat dit laatste wel ligt in de lijn van de vragen, die bij Gideon leefden. Gelukkig als je met je vragen bij de Heere terecht mag komen. Dat deed Gideon ook. Er is geen beter adres. Zijn Naam is: Raad! houdt het daar voorlopig maar op.

Ik ga nu eindigen. Hebben jullie al vakantie? Zullen jullie er dan aan denken, dat God overal is. Het is maar een opmerking, ten beste van jullie. Jullie aller vriend Ds. H. C. v. d. Ent.

Boekbespreking

JALI'S VAN DE PASVALLEI

door Drs. C. Fahner.

Uitgeverij De Banier, Utrecht.

De ondertitel van het boek luidt: Een bergstam in kontakt met het Evangelie. Dat geeft in het kort de inhoud van dit werk weer. De schrijver werkt al langer dan 3 jaar onder de Jali's. Hij kent dus deze stam in het centrale bergland van West-Irian, het vroegere Nieuw-Guinea, van nabij. Uit het voorwoord blijkt, dat de volksstam, waarover in dit boek geschreven wordt, een arbeidsterrein van de zending van de Gereformeerde Gemeenten is.

We lezen eerst hoe deze stam leeft, woont en werkt, heidense feesten viert, oorlog voert enz., maar daarna ook hoe het evangelie wordt ontvangen en welke veranderingen daardoor ontstaan. De Jali's leefden nog in een primitieve maatschappij, in het stenen tijdperk, in een wereld, waarin schelpen en varkens een grote rol speelden en waar de tovenaars en de verering van de geesten het dagelijks leven bepaalden. Dat is nu allemaal aan het veranderen. De schrijver neemt ons mee naar de Jali's en licht ons voor. Het is een heel mooi boek, waarvan we zeker kennis moeten nemen, wanneer we enige belangstelling hebben voor de voortgang van het evangelie in de heidenwereld.

Aan de hand van 75 kleuren- en 35 zwart/wit foto's, over het gehele boek verdeeld, wordt het geschrevene verduidelijkt. We vragen ons wel af, of het niet beter was geweest wat minder foto's op te nemen. Er zijn er bij, die gemist hadden kunnen worden, zonder aan de waarde van het boek tekort te doen.

Het boek is gedrukt op zeer mooi wit glanzend papier, groot 192 blz., gebonden in een mooie linnen band met een stofomslag in kleur en kost f 22,50.

JACOBUS KOELMAN door L. Janse.

Uitgeverij De Banier, Utrecht.

Dit werkje verscheen in de serie Banier Bibliotheek voor het gezin. Het gaat over het leven en de veelzijdige arbeid van Koelman, die we in onze dagen nog kennen uit de werken, die hij geschreven en vertaald heeft.

De schrijver vermeldt aan het slot de door hem geraadpleegde bronnen. Hij noemt als eerste Dr. A. F. Krull: Jacobus Koelman. Dit is een proefschrift, dat in 1901 verscheen en kort geleden herdrukt werd. We krijgen de indruk, dat Janse heel veel aan dit proefschrift ontleend heeft. Dat proefschrift beschrijft uitvoerig wat omtrent Koelman en zijn werk van belang kan worden geacht. Janse volgt Krull zo'n beetje op de voet. Hij doet het beknapt. Daardoor is dit werkje uiteraard niet zo volledig als het werk van Dr. Krull. Het geeft echter toch wel een zeker inzicht in de betekenis van Koelman vroeger en nu. Voor hen die Krull niet tot hun beschikking hebben is het werkje van Janse oriënterend en aan te bevelen.

Het kost gebonden f 6,25.

Ds. J. Pannekoek TWEEDE ACHTAL PREDIKATIES.

Uigave van G. J. van Horssen, Barneveld.

Deze prediker is vorig jaar de eeuwige rust ingegaan. Bij zijn begrafenis werd hij vergeleken bij Johannes de doper, die door de Heere een brandende en lichtende kaars genoemd wordt. Het was Johannes' begeerte en werk om van zichzelf af en op Christus te wijzen. Hij moet wassen en ik minder worden. Zo sprak Johannes. Dat komt ook uit in het leven van Ds. Pannekoek. En evenals Johannes heeft hij slechts kort mogen arbeiden. Hij heeft die tijd besteed in de dienst des Heeren. Daar spreken ook deze preken van. We vinden

daarin steeds weer het heenwijzen naar Hem. „Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing”. 1 Corinthhe 1 : 30. Duidelijk komt naar voren, dat Si-on door recht verlost wordt. De preken geven leiding op de weg des levens. Dat is in onze tijd van grote betekenis.

De preken handelen over Jozua 9 : 15-27, Hooglied 3 : 9 en 10, Jeremia 17 : 16, Hosea 7 : 8 en 9, Lukas 23 : 42, Mattheus 28 : 20, Jesaja 52 : 13 en Handelingen 2 : 42.

De uitgever zorgde voor een passend gewaad. Het boek kost in mooie zwarte band f 16,50.

B.

PRENTBIJBEL

Uitgeverij „De Banier”, Utrecht

Deze prentbijbel bevat prenten uit Statenbijbels, bijeenverzameld en van inleidingen voorzien door Wilco C. Poortman, waarin opgenomen alle bijbelse prenten, welke in de verschillende Statenbijbels van náhet jaar 1637 voorkomen, met korte beschrijving en verwijzing naar het desbetreffende Schriftgedeelte. De omvang van deze prentbijbel is 324 blz. Het boekwerk is uitgegeven in hetzelfde grote formaat als de Statenbijbel, die bij dezelfde uitgeverij opnieuw het licht zag, zoals deze in 1657 werd gedrukt door Paulus Aertsz. van Ravensteyn. Dank zij de moderne technische middelen werd deze uitgave een volkomen gelijke weergave van de oorspronkelijke bijbel. Ook de gebruikelijke 6 kaarten werden in kleur opgenomen met een kleurschaal van 4 tot 8 kleuren.

De Statenbijbel heeft een omvang van ruim 1400 blz. en is gedrukt op speciaal vervaardigd, lichtgetint, geveergeerd papier. De bijbel heeft een geheel leren band (bruine kleur), koperen hoeken en sloten. De band is voorzien van de originele blindstempels. Het formaat is 27 x 45 cm en de prijs f 750,—.

Wanneer men deze Ravensteyn-bijbel koopt kan men de prentbijbel kopen voor f 125,—. Afzonderlijk gekocht is de prijs f 150,—.

In de prentbijbel vinden we eerst een „Inleiding op de afbeeldingen van de Historiën des Ouden en Nieuwen Testaments voorkomende in de Statenbijbels van 1637—1800”.

De schrijver vertelt o.a. het volgende:

„De functie van de prent in de bijbel is in de loop van de tijd veranderd. Eerst had ze een uitleggende functie en werd in de tekst gedrukt. Met de toenemende ontwikkeling van de mensen verloor de prent haar uitleggende karakter. Het langst bleven de zogenaamde wetenschappelijke prenten in gebruik, zoals deze ± 1580 nog in de tekst van de Deux-aesbijbels voorkomen: de ark van Noach, de tabernakel, de tempel met de gereedschappen. Deze prenten stammen uit de Middeleeuwen, ze komen voor in de postille van Lyra en werden overgenomen door Luther, via Luther kwamen ze in de Nederlandse bijbels. Luther hechtte veel waarde aan prenten, hij gaf zelf aan bij welke tekst een prent moest komen en van Melancton wordt verteld dat hij de tekening voor enkele prenten zelf ontwierp. Met de Statenvertaling zijn we al ruim 100 jaar verder en vindt men het, gezien de ontwikkeling van het volk, niet meer nodig de prent in de tekst te drukken. Wel heeft de Statenbijbel zes kaarten met beschrijving, opdat de lezer zich kan oriënteren wanneer hij leest over de 40-jarige tocht door de woestijn, over de reizen van Paulus, etc. De invloed echter van de bijbelprenten op de lezer, vooral op de jeugdige lezer is altijd onderschat. De tekst waarbij een prent is gemaakt wordt het eerst opgeslagen en blijft veel beter in het geheugen. Een goed voorbeeld van deze invloed vinden we bij Goethe. Zeker tien keer wordt in zijn boeken de prentbijbel van Merian aangehaald. Deze prentbijbel stond in de bibliotheek van zijn vader. De prenten hadden zoveel indruk op hem gemaakt dat ze in bijzondere momenten telkens weer voor zijn geest kwamen.”

„De uitgevers merkten al spoedig dat er vraag was naar prentbijbels en om aan deze behoefte te voldoen gingen ze naast de Statenbijbel een prentbijbel uitgeven. Dat de prentbijbels gretig werden afgenomen blijkt wel uit de vele drukken die sommige prentbijbels beleefden. Wanneer iemand een Statenbijbel kocht, ongebonden, zocht hij een band uit en als hij over voldoende constanten beschikte, kocht hij er prenten bij die in de Statenbijbel werden bijgebonden. Zo vinden we nu nog talrijke Statenbijbels met honderden prenten, die bijna alle ontleend zijn aan prentbijbels. In onze prentbijbels vindt u enkele honderden prenten, het zijn voorbeelden uit alle prenten-series die in de Statenbijbels voorkomen.”

Uit het bericht van de uitgever nemen we het volgende over:

„De prentbijbel die wij uitgeven is geen nadruk van een bestaande, maar bevat een verzameling van voorbeelden uit prentenreeksen, zoals ze in de Statenbijbels voorkomen. Daardoor is onze uitgave veel interessanter. Zijn de prenten in een prentbijbel van eenzelfde afmeting en uitvoering, in onze uitgave is er een grote verscheidenheid, ook wat de bijschriften betreft. Uit de prentbijbel van Romeijn de Hooghe namen we de ingekleurde titelprenten over. Uit de „Prentbijbel van Pieter de Hondt” namen wij de titelbladen over, en uit de „Grote Bijbel van Mortier” de „Voorrede” en „de boekverkoper aan de lezer”. In de „bladwijzer” geven wij aan uit welke prentbijbels de afbeeldingen komen. Behalve prenten hebben wij ook vijf kaarten, zoals deze in sommige prentbijbels voorkomen, laten reproduceren. Verder vindt u achterin een biografie van de schilders, tekenaars en graveurs die de prenten, in onze uitgave voorkomend, hebben gemaakt.”

Er zijn drie inleidingen en wel: 1. Nederlandse bijbels voor de Statenbijbel; 2. De geschiedenis van de Statenvertaling; 3. De prentbijbels waarvan de prenten in de Statenbijbels zijn ontleend. Daarna volgen dan de vele prenten met onderschriften, zoals die in vroeger eeuwen bij de Heilige Schrift werden gevoegd. Het is uiteraard niet mogelijk daar een overzicht van te geven.

Velen van onze lezers zullen wel een oude Statenvertaling met prenten in hun bezit hebben en dus kunnen zien wat de aard van deze prenten is. Het is duidelijk te zien, dat ze uit vorige eeuwen stammen en daar moet rekening mee worden gehouden.

De Prentbijbel is geen boekwerk om in een keer even door te nemen en dan weg te zetten, maar om bij een bepaald Schriftgedeelte de daarop betrekking hebbende prent(en) in ogenschouw te nemen en om in geschikte ogenblikken de prenten te bezien en zo geleid te worden tot Gods Woord zelf.

De nieuwe uitgave van de oude Statenbijbel heeft naar we ergens lezen veel belangstelling getrokken. Verreweg het grootste gedeelte van de opslag is al verkocht. We nemen aan, dat ook voor deze prentbijbel, die voornamelijk is uitgegeven, de nodige belangstelling is. Een woord van aanbeveling is daarom helemaal overbodig.

STEMMEN UIT GENEVE

De Geref. Bibliotheek te Goudriaan (Z.-H.).

De 23e bundel is verschenen. Deze bundel bevat weer preken van Joh. Calvijn over het boek Job en wel hoofdstuk 19 : 17 tot hoofdstuk 20 : 25 en een begin van een preek over de volgende verzen 26-29. Calvijn preekte schier dagelijks uit het boek Job. Hij deed dit op zijn wijze, verklarend en toepassend. Daarom zijn de preken van deze hervormer leerzaam en spreken ze ons ook in onze tijd nog aan. Daarom kunnen we deze uitgave van harte aanbevelen.

De bundels kosten f 3,50 per aflevering.

B.

Reeds velen meldten ons verbazende resultaten!

Onze doeltreffende en beslist onschadelijke kruiden hebben velen al bewezen, dat afvallen geen probleem meer is.

Bent U ook te zwaar? Bestel dan een kuur van onze

VERMAGERINGS-KRUIDEN

Kuur voor een maand f 8,50

(verzendskosten inbegrepen)

Drogisterij
SIKKING

Barvevoetstraat 5

Haarlem

Telefoon 023-312882

Giro 190609

Het adres voor al Uw

GOEDE BOEKEN

lees- en prekenboeken, bijbels (uitsluitend statenvertaling) en psalmboekjes is

G. KOOL

Stationssingel 50 - Veenendaal
Telefoon 08385-13978 - Postbus 177

(Uw bestelling ongefrankeerd : antwoordnummer 77)

KOOPT U OOK BIJ ONZE ADVERTEERDERS ?

Voor bijbels, boeken en muziek

Is **LINDENBERG** uniek!

Grote voorraad

Snelle levering,

ook van de allernieuwste uitgaven

**LINDENBERG'S
BOEKHANDEL**

Slaak 8 (postbus 4209)

ROTTERDAM-16

Telefoon 010-12 89 34

Voor Uw gezondheid of vakantie :

PENSION - RUSTOORD

„**REPOS AILLEURS**”

DRIEBERGEN

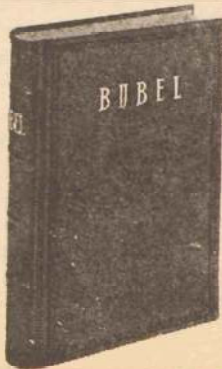
Telefoon 03438-2466.

PLAATST

UW ADVERTENTIE

IN

„**BEWAAR HET PAND**”

Voor al uw boeken, bijbels en psalmboeken

BELEEFD AANBEVELEND

Boekhandel Van Leeuwen

Postbus 39, Urk

Telefoon 05277-17 83

Na 7 uur Tel. 05277-15 93